

stitutus, vel regulares castitatem solemniter professos, non possunt matrimonium contrahere, contractumque validum esse non obstante lege ecclesiastica, vel voto...

Etiam Graeci in majoribus constituti, non possunt matrimonium nec valide, nec licite contrahere, quamvis post contractum matrimonium possint suscipere sacros ordines, & in his constituuntur cum uxore, quam prius duxerant conjugatim vivere; Azorius p. 1. lib. 13. c. 12. q. 5. Sanchez l. 7. disp. 28. n. 3. Reiffenstuel lib. 4. decr. tit. 5. n. 4. & alii passim id ostendentes ex ipso Graecorum usu, ac moribus, arg. e. Cum olim de clericis conjugatis, cap. Si quis eorum dist. 32. & similibus. (Vid. lit. A pag. 78. in fin. art. 1. & pag. 146. ante num. 68.)

Ordo Sacer est quidem impedimentum dirimens respectu matrimonii contrahendi, sed non dirimit matrimonium jam prius contractum, ut dirimit votum solennis professionis religiosae per Jura adducta art. antecedi. sub num. 25. & 26. Ordo Sacer dirimit matrimonium solum Jure ecclesiastico; S. Thomas 2. 2. quest. 88. art. 11. Scotus in 4. dist. 37. quest. unic. Pirhing. l. 4. tit. 6. n. 6. Reiffenstuel ibidem num. 15. & 17. & communis aliorum, & colligitur ex Concil. Tridentin. sess. 24. de Sacramento matrimon. canon. 9. (textum vide supra num. 1.) ubi impedimentum hoc dirimens expresse adscribitur legi ecclesiasticae, & voto, non quidem simpliciter, cum istud non dirimat; arg. cap. Consult. 4. & cap. Rursus 6. qui clericis, vel voventes, sed solenni. Voti autem solennitatis, ejusque vis dirimendi provenit solum a Jure ecclesiastico; cap. unico de voto in 6., ibi: Voti solennitatis ex sola constitutione ecclesiae est inventa, & idem declaravit Gregorius XIII. const. incip. Ascendente. Sic etiam votum simplex Societatis Jesu solum coepit esse dirimens per dictam constitutionem Gregorii XIII. Ascendente, ante quam non dirimebat.

Clericus in Sacris Ordinibus constitutus matrimonium contrahens, praeter nullitatem matrimonii, incurrit ipso facto excommunicationem, & irregularitatem, cap. Si qui clericorum 1. de clericis conjugatis, & Clementin. unic. de consanguinit. & affinitat. ibi: Clericos in Sacris Ordinibus constitutos matrimonium contrahentes... Excommunicationis sententia ipso facto subjacere decernimus. Insuper Concilium Neocesariense in cap. Presbyter 9. dist. 28. ab ordine illum deponi jubet, ibi: Presbyter, si uxorem duxerit, ab ordine illum deponi debere &c. Quod glossa explicat de depositione officii, ut observat etiam Pignatell. tom. 8. consulti. 63. num. 32. sicut ipse, nedum officio, sed & quolibet beneficio ecclesiastico privari debet, cap. Decernimus 2. dist. 28. ibi: Decernimus, ut hi qui in Ordine Subdiaconatus, & supra, uxores duxerint... Officio, atque beneficio ecclesiastico careant, & concordant cap. Si qui clericorum 1. cap. Quod a te 3. de clericis conjugatis cum similibus. Potest tamen talis clericus, dimissa uxore invalida, post longam poenitentiam, & laudabilem vitam absolvi, dispensari, & suis officiis restitui ab Episcopo; cit. Clementin. unic. de consanguinit. & affinitat. & cap. Si qui clericorum 1. cap. Sane Sacerdotes 4. de clericis conjugatis, ibi: Post longam poenitentiam, & vitam laudabilem continentes officio suo restitui poterunt, & ex indulgentia sui Episcopi ejus executionem habere. (Consonant leg. 35. tit. 5. 39. 40. 41. & 42. tit. 6. p. 1.)

Ligamen est vinculum conjugum ortum ex matrimonio rato, vel consummato, utroque conjugue vivente. Est in re communis, arg. cap. Gaudemus 8. de divor. tit. cum similibus. Hoc impedimentum dirimit matrimonium, nedum Jure ecclesiastico, sed etiam Jure divino. Communis, arg. cap. Gaudemus 8. de divor. tit. & Concil. Trident. sess. 24. de Sacramento Matrimonii canon. 2. ubi expresse sic definitur: Si quis dixerit licet christiani plures simul habere uxores, & hoc nulla lege divina esse prohibendum, anathema sit. Et merito Concilium sic definitur: habetur enim hoc ex Matthaei 19. Marci 10. & Lucae 16. Unde SS. Patres, qui in Veteri Testamento plures uxores habuerunt, ex divina revelatione, atque dispensatione eas duxerunt, & retinuerunt

propter necessitatem multiplicandi fideles, ut respondent communiter Doctores; arg. cit. cap. Gaudemus 8. de divor. tit.

Neutri conjugum licet, vel permissi potest quavis auctoritate transire ad secundas nuptias, nisi habita notitia moraliter certa de morte alterius, textu expresso in cap. In praesentia 19. de sponsalibus, & cap. Dominus 2. de secundis nuptiis. Si tamen quis sine tali morali certitudine de morte alterius conjugis transiit ad secundas nuptias, illicite quidem, sed valide contraxit; si revera quando contraxit, prior conjux erat mortuus, quia pro nunc erat ligamen; arg. cap. Dominus 2. de secundis nuptiis. Centitudo autem moralis habetur, quando adest attestatio legitima Parochi, vel alia publica, & authentica facta a magistratu ecclesiastico, politico, aut militari, vel a notario publico, aut alia persona publica auctoritate constituta, aut duorum testium de visu; sed quoad hoc est omnino servanda instructio emanata a Sac. Congreg. supremae, & universalis Inquisitionis, quae asservatur in Cancelleriis Episcopalibus, & adducitur a Monacelli 1. 3. in appendice ad formularum instructionem. 6. ubi adducit etiam dubia aliquot circa exterrorum matrimonia cum responsionibus Sac. Congr.

Qui stante dubio de morte conjugis matrimonium cum alio habente bonam fidem contrahit, tenetur huic reddere debitum, petere tamen non potest; communis, textu expresso in cap. Dominus 2. de secundis nuptiis. Si autem deponat prudenter dubium, etiam petere potest, communis, arg. cit. cap. Dominus 2. de secundis nuptiis. Inquisitionis 44. de sententia excommunicationis. Si vero ambo conjuges in dubio de morte conjugis contrahant, ambo privati existunt jure tam petendi, quam reddendi, donec prudenter tale dubium deponant, communis, ex cit. cap. Dominus, & cit. cap. Inquisitionis.

Si post matrimonium etiam bona fide ab utroque conjugue contractum, constitit conjugem putatum mortuum, adhuc vivere, statim sunt separandi; & qui contraxerat alterum matrimonium, debet ad priorem conjugem omnino redire, communis, textu expresso in cit. cap. Dominus 2. de secundis nuptiis, & cit. cap. Inquisitionis 44. de sententia excommunicationis. Si autem deprehendatur vivisse quidem priorem conjugem tempore contracti secundi matrimonii, sed modo certo constet de vivis excessisse, adhuc separandi sunt a toto, quia tale secundum matrimonium fuit invalidum, arg. cit. cap. Dominus, & regul. 18. juris in 6. ubi sic expresse statuitur: Non firmatur tractu temporis, quod de Jure ab initio non subsistit. Et si velint cohabitare ut conjuges, tenentur de novo legitime contrahere; si autem nolint de novo contrahere, non possunt ad hoc cogi, cum nullo jure ad hoc astringantur, quamvis maxime expediat ad multas tricas evitandas. Si tamen tale matrimonium secundum fuit contractum ex judicio, ex assensu ecclesiae, filii ex ipso nati reputantur legitimi, & admittendi sunt ad haereditatem; communis, textu expresso in c. Perlitum est 7. qui filii sint legitimi. (Vid. lit. D pag. 7. num. 50.)

Honestas publica est propinquitas jure ecclesiastico oriens ex sponsalibus, aut ex matrimonio rato. Est in re communis; arg. cap. Juvenis 3. cap. Ad audientiam 5. cap. Sponsum 8. de sponsalibus, & matr. cap. unic. de sponsalibus in 5. cap. Si quis desponsaverit 11. & cap. Si quis uxorem 14. cons. 27. quest. 2. cum similibus. Impedimentum publicae honestatis introductum est jure ecclesiastico; communis ex mox citatis juribus. Jure antiquo hoc impedimentum dirimebat inter sponsum, & consanguineos sponse, & e converso, usque ad quartum gradum; arg. cap. Sponsam 8. de sponsalibus. Et oriebatur ex quibusvis sponsalibus de futuro, & praesentibus, etiamsi fuerint invalida, dummodo non essent invalida ex defectu consensus, textu expresso in cap. unico de sponsalibus in 6. Hodie autem rigor dicti juris antiqui non amplius viget, cum correctus, & temperatus sit a Concil. Trid. sess. 24. de reformat. matrim. c. 3. his verbis: "Justitia publicae honestatis impedimentum, ubi sponsalia quaecumque ratione invalida erunt, Sancta Synodus prorsus tollit; ubi autem valida fuerint,

erint, primum gradum non excedant, quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest hujusmodi prohibitio absque dispendio observari." Ubi, ut vides, declaratur, quod impedimentum publicae honestatis non amplius oriatur ex sponsalibus invalidis. Et quod ortum ex sponsalibus validis, dirimat inter sponsum, & consanguineos sponse, & e converso, solum usque ad primum.

Impedimentum autem hoc ortum ex matrimonio rato, & nondum consummato, sive valido, sive invalido, dummodo non fuerit invalidum ex defectu consensus, dirimit etiam nunc, sicut olim usque ad quartum gradum inclusive; quia Tridentinum circa hoc nihil immutavit, ut expresse declaravit S. Pius V. constit. incipient. Ad Romanum, ibi: "Motu proprio, auctoritate apostolica, tenore praesentium declaramus, & definimus, decretum Concilii hujusmodi omnino intelligendum esse, & procedere de sponsalibus de futuro dumtaxat, non autem in matrimonio sicut praefertur contracto, sed in eodum tate adhuc impedimentum in omnibus illis gradibus, & casibus, in quibus de jure veteri ante praedictum decretum Concilii introductum erat, & ita ab omnibus judicari debere mandamus, atque statuimus." Unde, ut vides, si matrimonium tuum fuit invalidum, ex quocumque alio impedimento, quam ex defectu consensus, v. gr. ex impedimento Voti, Sacri Ordinis, Ligaminis, Consanguinitatis, Affinitatis, Criminis, & hujusmodi, contraxisti hoc impedimentum cum consanguineis uxoris tuae putativae, & illa vicissim cum consanguineis tuis usque ad quartum gradum inclusive, quia ex cap. unico de sponsalibus in 6. non correcto per Tridentinum, hoc impedimentum oriebatur etiam ex sponsalibus de praesenti invalidis, seu ex matrimonio rato etiam invalido; dummodo non fuerit invalidum ex defectu consensus, qua in validitate interveniente, puta defectu consensus, ut si contraxisti cum errore personae, cum ignorantia qualitatis servilis, ex metu gravi injuste incusso, & hujusmodi, non contraxisti hoc impedimentum, cum matrimonio invalidum defectu consensus non pariat publicam honestatem, ut expresse habetur in dicto c. unico de sponsalibus in 6. non correcto a Tridentino, & consequenter remanente in suo robore per allatam declarationem Sancti Pii V. Totum exemplificatur variis casibus.

I. Si Paulus v. gr. contraxerit cum Francisca sponsalia de praesenti, seu matrimonium ratum invalidum, non ex defectu consensus, sed ex alio defectu, seu quocumque alio impedimento, puta Voti, Sacri Ordinis, Consanguinitatis, Criminis & hujusmodi, non poterit ipse Paulus contrahere cum ulla Franciscae consanguinea usque ad quartum gradum inclusive; arg. e. Sponsam 8. de sponsalibus, ubi universaliter ita disponitur: Sponsam alterius nullus consanguineorum aliquo modo sibi potest matrimonio copulare; intellige, juxta praxim, & communem intelligentiam de consanguineis usque ad quartum gradum instar affinitatis arg. cap. Non debet 8. §. Prohibitio, de consanguinit. & affinitat. quae, & alia antiqua jura circa id non fuerint correctae per Tridentinum, sed relictae adhuc in suo robore juxta citat. Sancti Pii V. declarationem: Concilium enim Tridentinum novum jus induxit solum quoad sponsalia de futuro, decernendo, quod si ipsa fuerint invalida, nullum pariant impedimentum publicae honestatis; & si fuerint valida, pariant dictum impedimentum solum usque ad primum gradum, ut patet ex ipsiusmet verbis supra allatis. Si vero tale ratum matrimonium fuisset invalidum ex defectu consensus, puta ob errorem in persona, aut per vim, & gravem metum, & hujusmodi, poterit adhuc libere contrahere cum Franciscae matre, vel filia, aut sorore, quia ex matrimonio rato invalido defectu consensus, non oritur impedimentum publicae honestatis, ut expresse cavetur in cap. Ex sponsalibus unic. de sponsalibus in 6. non correcto per Tridentinum, sed adhuc remanente in pleno suo robore per citat. constitutionem S. Pii V. excipitur tamen matrimonium ratum impuberum, quia licet defectu perfecti consensus sit invalidum in ratione matrimonii, est tamen validum in ratione sponsalium, seu ex speciali juris dispositione adhuc retinet vim sponsalium, textu expresso in cap. Tuus 14. de desponsatione impuberum, & cap. §. Idem

quoque est. in 6. Unde tales impubes adhuc contrahunt impedimentum publicae honestatis, ex sponsalibus usque ad primum gradum tantum; & tandem matrimonio post pubertatem adeptam ratificato, etiam impedimentum usque ad quartum gradum ex matrimonio rato.

II. Si Paulus contraxit sponsalia pura, & absoluta cum Francisca, & postea contra fidem priorum sponsalium contrahat matrimonium ratum cum ejus consanguinea in primo gradu, puta cum ipsius Franciscae matre, vel filia, aut sorore, tale matrimonium erit nullum ob impedimentum dirimens publicae honestatis; ac nihilominus poterit, & debet ducere priorem sponsam de futuro, non obstantibus secundis sponsalibus de praesenti, seu matrimonio rato cum ejus consanguinea, si nulla, ut supponit casus, intercesserit copula; id enim habetur non solum ex jure novo Concilii Tridentini, sed etiam per veterum scripturam, quia matrimonium ratum, seu secunda sponsalia de praesenti sunt invalida; sed ex jure antiquo, cap. Ex sponsalibus unic. de sponsalibus in 6. quia non debet admitti inter ipsa veluti quaedam reciproca actio, qua priora sponsalia vicissim a posterioribus irritentur contra expressam prohibitionem dicti cap. Ex sponsalibus; sic Layman lib. 5. tract. 10. part. 4. cap. 9. num. 3. & S. Sporet tom. 3. part. 2. cap. 1. num. 38. Gobat tom. 1. tract. 6. num. 386. La Croix lib. 6. part. 5. num. 68a. & alii passim.

III. Si Paulus priora sponsalia contraxit cum Francisca solum conditionate sub conditione pendente in futurum, v. gr. si parentes consenserint, si Papa dispensaverit, & hujusmodi; & postea illa conditione non adimpleta, absolute contrahat cum ejus consanguinea in primo gradu, puta cum ejusdem Franciscae matre, vel filia, aut sorore, tunc ex neutris sponsalibus impedimentum dirimens contrahet. Non ex primis, quoniam solum valide cum secunda contrahere possit, quia ex sponsalibus conditionatis ante eventum conditionis non oritur impedimentum; actus enim sub conditione celebratus, conditione non impleta, nullum operatur effectum, arg. §. Sub conditione 4. institut. de verborum obligat. leg. unic. §. Sin autem, cod. de calumnias. tollend. cum suspendatur ejus valor, usque ad eventum conditionis, l. Is cui 24. ff. de actionib. & obligation. & l. Legata sub conditione 41. ff. de conditionib. & demonstrationib. Neque ex secundis, quia cum sint contra fidem priorum sponsalium, sunt illicita, & invalida; & ex sponsalibus invalidis non oritur impedimentum publicae honestatis, ex Tridentino cit. sess. 24. de reformat. matrim. cap. 3. Sic citati Doctores & alii.

IV. Si Paulus absolute sibi desponsavit Franciscae, & postea copulam habet cum sorore ejus Lucia, neutram in uxorem accipere potest: non Franciscae, ob impedimentum affinitatis: non Luciam, ob impedimentum publicae honestatis. Si autem talis copula cum Lucia fuisset habita ante sponsalia celebrata cum Francisca, posset Paulus ducere ipsam Luciam; nam sponsalia cum Francisca essent de jure invalida ob impedimentum contractae affinitatis. Sicut non inducerent impedimentum publicae honestatis ex novo jure Tridentini cit. sess. 24. de reformat. matr. c. 3. Ita supracitati Doctores, & alii passim.

V. Si Paulus desponsavit sibi Franciscae, & hanc in uxorem postea duxit Petrus frater Pauli, matrimonio nondum consummato; Paulus etsi non teneatur, ob sibi fractam fidem, adhuc tamen si vult, potest ducere ipsam Franciscae, quia priora sponsalia ob publicam honestatem annullantia sequens matrimonium, non possunt violari vicissim a sequenti matrimonio, ne detur mutua quasi reactio inter duas desponsationes se recipere irritandi contra expressam prohibitionem cit. cap. Ex sponsalibus unic. de sponsalibus in 6. Sic supracitati Doctores, & alii.

Sponsalia valida, quamvis mutuo libero consensu dissolvantur, inducunt adhuc publicae honestatis impedimentum. Quamvis enim olim gravissimi Doctores negativam sententiam tenuerint, ut videre est apud Barbosa de offic. & potest. Episcop. allegat. 5. num. 188. Palao de sponsalibus disp. 4. punct. 10. num. 9. Gutierrez de matrim. cap. 103. num. 11. Sanchez de matrim.

mon. l. 7. disp. 58. num. 21. hodie tamen certa est nostra affirmativa sententia propter authenticam declarationem Sacrae Congregationis Concilii ab Alexandro VII. approbatam, quam refert Fagnan. lib. 4. decret. in cap. Ad audientiam 4. de sponsalibus num. 29. his verbis.

27 "Alphonsus Ruiz, & Isabella Rodriguez Pacens. »diocesis sponsalia per verba de futuro inter se contraxerunt: sed cum antequam se vidissent, aut simul colloquerentur, Isabella gravi morbo correpta fuisset, se invicem a promissione, & juramento absolverunt. »Nunc autem Alphonsus volens matrimonium contrahere cum Maria sorore germana dictae Isabellae, dubitat, an sponsalibus cum Isabella contractis, & mutuo consensu dissolutis, ortum sit publica honestatis impedimentum? Sacra Congregatio censuit, sponsalia haec cum a principio valida fuerint, induxisse impedimentum publicae honestatis, licet mutuo consensu dissoluta; quia Concilium hoc solum considerat, quod a principio valida sint, & quia si a principio valide dirimpta per mortem, id impedimentum inducunt; ita, & dissoluta consensu. Et novissime, jubente Sanctissimo Domino nostro, propositum fuit in Sacra Congregatione Concilii: An sponsalibus valde ab initio contractis, deinde mutuo consensu dissolutis, sit sublatum impedimentum justitiae publicae honestatis? Et pluries propositio dubio, ac mature examinato, tandem sub die 6. Julii 1658. Eminentissimi Patres in antiqua ejusdem Congregationis sententia consistentes, censuerunt non esse sublatum, cujus sententia una cum rationibus hinc inde deductis, & recentioribus ejusdem Congregationis in hac materia responsis, facta regulatione ad Sanctissimum, Sanctitas sub die 10. ejusdem mensis, praedictam Congregationis resolutionem probavit; eamque jussit in dubium deinceps non revocari."

28 Affinitas: vide verb. Affinitas per tot.

29 Impotentia prout est impedimentum dirimens, non est impotentia gerendi, sed impotentia coeundi, seu perficiendi copulam conjugalem; communis; arg. tot. tit. de frigidis, & maleficiatis. Haec impotentia dividitur primo in naturalem, seu intrinsicam, & in accidentalem, seu extrinsecam. Prima est illa, quae oritur ex ipsius naturae defectu, v. gr. ex nimia frigiditate, debilitate, deficientia, aut ineptitudine necessarium, & in femina talis vasis artificio, ut a viro penetrari nullatenus possit. Secunda est illa, quae provenit non ex naturae defectu, sed ex maleficio, vel hominis opera, qualis reperitur in maleficiatis, caleficiatis, castratis, & hujusmodi. Secundo dividitur in perpetuam, & temporalem. Perpetua est illa, quae non potest tolli, aut superari, nisi cum mortis periculo, aut miraculo, aut gravi peccato per media illicita. Temporalis est illa, quae per media artis medicae, aut ecclesiae, v. gr. per exorcismos, aut alia media spiritualia potest aliquando tolli aut superari; arg. cap. 6. Fraternalitatis 6. de frigidis, & maleficiatis. Tertio dividitur in absolutam, & respectivam. Absoluta est illa, quae reperitur in viro per ordinem ad quoscumque viros. Respectiva est illa, quae solum constituit impotentem per respectum ad determinatam personam, & non ad alias.

30 Impotentia perpetua, sive fuerit naturalis, sive accidentalis, sive absoluta, sive respectiva, dirimit matrimonium contrahendum, tum Jure ecclesiastico, tum Jure naturae; communis. De Jure enim ecclesiastico constat ex cap. Accepti 1. cap. Quod sedem 2. cap. Ex literis 3. cap. Laudabilem 5. cap. Fraternalitatis 6. & cap. Literae de frigidis, & maleficiatis. De Jure autem naturae inde patet, quod de essentia, & intrinseca ratione matrimonii sit obligatio ad reddendum debitum, & traditio corporis apti ad congressum maritalem, seu copulam conjugalem; sed perpetuo impotens ad copulam non potest se obligare ad eam: Impossibile enim nulla est obligatio, leg. Impossibilem 185. ff. de regulis juris, & cap. Nemo potest 6. de regulis in 6. &c. (Vid. lit. D pag. 54. num. 54. & 60. num. 14.) Dicitur autem notanter matrimonium contrahendum, quia si talis impotentia superveniat post matrimonium jam contractum,

ipsum non dirimit, ut tenet communis Doctorum, textu expresso in cap. III, qui 25. caus. 32. quest. 7.

Impotentia perpetua antecedens dirimit matrimonium, sive fuerit antecedenter cognita, sive ignorata, Navar. in manual. cap. 22. num. 60. Coninchodisp. 31. dub. num. 79. Bonacina de matrim. quest. 3. punct. 3. proposit. 3. num. 12. Rosignol. controvers. 15. de matrimon. 11. praenot. 17. num. 5. Panormitanus, Hostiensis, & Innocentius in cap. Consultationi 4. de frigidis, & maleficiatis, Pirhing. lib. 4. decret. tit. 15. n. 9. Reiffenstuel ibidem num. 71. Henno tom. 2. trad. de matrim. disp. ult. art. 6. & alii passim contra paucos. Et ratio est, quia talis impotentia, sive cognita, sive ignorata, est semper contra naturam, & essentiam matrimonii, quia excludit traditionem corporis apti ad copulam conjugalem; quae traditio corporis apti est de essentia matrimonii; licet enim usus matrimonii non sit de ejus essentia, potentia tamen ad usum est ipsi essentialis, ut recte docet S. Thomas in 4. dist. 34. q. unic. art. 2. ad 1. ibi: Quomodo actus carnalis copula non sit de essentia matrimonii, tamen potentia ad hoc est de essentia ejus; & idem ibid. docent Scotus, Richardus, & Durandus. (Vid. verb. Debitum conjugale per tot.)

Neque obstat quod, qui novit impotentiam alterius, videatur juri suo renuntiare, si cum eo contrahat, ac proinde subsistere matrimonium. Non obstat, inquam, quia cum cessio illa sit juris ad substantiam matrimonii contractus spectantis, admitti non potest, sicuti nec cessio, qua quis matrimonium contrahens, indissolubilitatis juri cedere praesumeret. Unde merito Sixtus V. constituit. incipienti. Cum frequenter: decrevit hujusmodi matrimonia, sive contracta cum scientia, sive cum ignorantia, nulla, irrita, & invalida penitus esse, ibi: "Fraternalitatis tunc per praesentes committimus, & mandamus, ne conjugia per dioces, & alios quoscumque eunuchos, & spadones utroque teste carentes cum quibusvis mulieribus defectum praedictum sive ignorantibus, sive etiam scientibus contrahi prohibeas, neque ad matrimonium, quomodocumque contrahenda inordinatis, ne hujusmodi conjunctiones de cetero fieri quoquomodo permittant, interdicis, quam eos etiam, qui sic de facto etiam matrimonium contraxerint, se parari cures, & matrimonium ipsa sic de facto contracta, nulla, irrita, & invalida esse decernas." Hinc, si haec verificarentur, non obstante eadem scientia inter eunuchos, verificari non debent, non obstante eadem scientia, inter perpetuo impotentes. De utriusque enim militat eadem ratio. Eo vel maxime, quod Sixtus V. in eadem citata constitutione expresse declarat, impotentes minime esse aptos ad contrahendum, ibi: "Secundum canonum sanctiones, & naturae rationem, qui frigiditate naturae sunt, & impotentes, illdem minime apti ad contrahendum reperiantur."

Unde post dictam Sixti V. constitutionem eunuchi, & quicumque perpetuo impotentes nequeunt contrahere matrimonium cum impediti, seu impotentia consensu, neque ad societatem vitae, & caste vivendum per modum fratris, & sororis: Sanchez lib. 9. disput. 97. ubi hanc vocat certissimam, Dicastill. disp. 7. dub. 43. ubi vocat omnino veram, Tannerus disp. 9. quest. 4. num. 136. ubi vocat certam, Perez disput. 37. sect. 1. ubi hunc dicit esse communem sensum totius scholae, La Croix lib. 6. part. 3. num. 785. ubi vocat communissimam, Sporer tom. 3. part. 4. cap. 1. sect. 1. n. 123. ubi dicit sic sentire Doctores communissimae contra Pontium apud Dianam part. 4. tractat. 4. resolut. 75. Et ratio nostra, ultra fundamenta adducta à citatis Doctoribus, est, quia citata constitutio Sixti V. absolute definit impotentiam esse impedimentum dirimens matrimonium, & nihil distinctum quoad hunc, vel illum usum: ubi autem lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; cap. Quia circa 22. de privilegiis, & leg. de pretio ff. de publicis in rem action. (Vid. art. 4. verb. Canonici n. 7.)

Eunuchi autem, & spadones unico tantum testiculo carentes valide, & licite matrimonium contrahere possunt,

sunt; communis argum. cit. constitut. Sixti V. Cum enim dicantur esse invalida matrimonia inita per eunuchos, & spadones utroque teste carentes, videtur sequi, quod si unico tantum teste careant, possint valide, & licite contrahere. Et stat ratio, quia, licet ipsi sint minus potentes, sunt tamen vere potentes ad actum conjugalem, & ad generationem, ut praxis, & experientia docet. An autem, & quomodo hermaphroditis possint valide, & licite matrimonia contrahere? Vid. verb. Hermaphroditus.

41 Impotentia temporalis non dirimit matrimonium, communis, textu expresso in cap. Fraternalitatis 6. de frigidis, & maleficiatis. In dubio autem, an impotentia sit temporalis, vel perpetua, conceditur à jure integrum triennium ad faciendum experimentum, si possit necne haberi perfecta copula, textu expresso in cap. Laudabilem 5. & cap. Literae 7. de frigidis, & maleficiatis. Et hoc triennium debet computari à die attentatae copulae, non vero à die contracti matrimonii, Glossa in cit. cap. Laudabilem verb. Celebrati: Sanchez lib. 7. disp. 110. num. 1. ubi testatur de communi. Cum enim in dict. c. Laudabilem: dicitur à tempore celebrati conjugii, supponitur ex tunc attentatam fuisse copulam, quia dictum triennium conceditur ad experiendum, an impotentia perpetua adsit necne? hoc autem experimentum inchoatur sola copulae attentione, adeoque &c.

43 Si factum tali experimento ambo conjuges in foro externo fateantur adesse impotentiam perpetuam ex parte unius, non potest illorum matrimonium, nec propria, nec Judicis auctoritate annullari, nisi prius sit facta legitima probatio ad praescriptum sacrorum canonum, communis arg. cap. Accepti 1. de frigidis, & maleficiatis. Sacri autem canones praescribunt in tali casu requiri juramentum viri, quod serio per tale tempus tentarit copulam, & mulieris, quod etiam conata sit, nec impedierit. Item jurare debent ex parte cujuslibet conjugis septem propinqui, vel his deficientibus, septem vicini, & sic inter omnes quatuordecim bonae famae, quod credant conjuges verum affirmare, textu expresso in cap. Literae 7. de frigidis, & maleficiatis. & concordat cap. Laudabilem 5. eod. Si vero unus conjugum neget, & alter affirmet impotentiam perpetuam, tunc non requiruntur quatuordecim propinqui, seu ex quolibet parte septem, sed sufficient, & adhibendi sunt solum septem ex parte affirmantis, Hostiensis. Joannes Andreas, Ancharanus in cit. cap. Laudabilem 5. de frigidis, & maleficiatis. Rosignol. loc. cit. num. 49. Reiffenstuel loc. cit. num. 51. Sanchez lib. 7. disp. 100. num. 13. & alii passim; arg. cap. Proposuiti 4. de probationibus.

45 Si elapso triennio vir dubie impotens neget copulam perfectam habitam esse, mulier vero id affirmet, & non appareat certa signa impotentiae, sed solum ambigua, & dubia, debet credi uxori affirmanti, & pronuntiarum pro valore matrimonii, arg. cap. Si quis 37. caus. 33. quest. 1. & cap. Accepti 1. de frigidis, & maleficiatis. & tenet Pirhing. lib. 4. tit. 15. num. 14. Engel ib. n. 6. Reiffenstuel ibid. num. 49. Sanchez lib. 7. disp. 109. n. 2. & alii passim.

48 Si impotentia antecedens sit perpetua certo sic cognita per inspectionem corporum, ut posse, & debere fieri innuere videntur cap. Fraternalitatis 6. et cap. Literae 7. de frigidis, & maleficiatis. cap. Proposuiti 4. et cap. Causam matrimonii 14. de probationibus; vel aliquid talis impotentia sit simpliciter evidens, matrimonium debet statim declarari nullum absque concessionem triennii ad faciendum experimentum, & absque interpositione juramenti propinorum, & conjugum, quod copulam perfectam nunquam habuerint. Quando enim evi-

denter constet de impotentia, evidens est etiam matrimonium esse nullum, & consequenter conjuges putandos separandos esse ab omni commercio carnali, & posse conjugem potentem, cui voluerit, nubere; communis cum Abbate in cap. Fraternalitatis 6. de frigidis, & maleficiatis. num. 11. & Sanchez lib. 7. disp. 107. num. 7. Si per inspectionem, vel aliam probationem non habeatur signa physice certa, & simpliciter evidenter de impotentia, sed solum verosimilia, & quasi moraliter certa, tunc potest quidem, & debet declarari nullum matrimonium, non expectato triennali experimento: Ast debet uterque conjux jurare nunquam potuisse habere perfectam copulam, & de eorum digna credulitate debent jurate affirmare quatuordecim propinqui, aut vicini bonae famae, scilicet septem ex parte utriusque conjugis, Sanchez l. 7. disp. 107. n. 4. Engel lib. 4. decret. tit. 15. n. 6. Reiffenst. ibid. n. 43. La Croix l. 6. part. 3. n. 787. & alii passim; arg. cap. Laudabilem 5. de frigidis, & maleficiatis. Si post inspectionem aut aliam probationem non habeatur nisi signa dubia de impotentia perpetua, praeter dictum juramentum conjugum, & propinorum, requiritur etiam triennale experimentum: communis, textu expresso in cap. Literae 7. de frigidis, & maleficiatis, & concordat cap. Laudabilem 5. eodem.

Si quando certo, & evidenter constat de impotentia perpetua, dubitatur autem, an praecesserit matrimonium vel illo jam contracto supervenerit? Si sit impotentia naturalis, seu intrinseca, praesumitur praecessisse; Sanchez lib. 7. disp. 103. num. 5. Gutierrez de matrimonio, cap. 116. num. 2. & communis aliorum, arg. cap. Literae 7. de frigidis, & maleficiatis. Et ratio est, quia, quod à natura inest, semper inesse videtur, & consequenter etiam antecedenter inesse praesumitur, ut late probat Menochius de praesumptionibus lib. 1. praesumpt. 14. num. 3. Si vero sit impotentia accidentalis, seu extrinseca, ut proveniens ex maleficio, aut mutilatione membri, & hujusmodi, & conjux potens solum multo, & longo tempore elapso post contractum matrimonium conqueritur, & reclamare incipit de impotentia alterius, in foro externo praesumitur eam fuisse subsecutam; Sanchez l. 7. disp. 103. num. 6. et seq. Gutierrez de matrimonio, cap. 116. num. 2. Rosignol. loc. cit. num. 63. Reiffenstuel loc. cit. num. 30. & alii passim; arg. cap. Accepti 1. de frigidis, & maleficiatis, ibi: Quis si proclamare voluit, cur tantum tacuit? cito enim, et in praevio tempore scripsit, si secum coire potuisset. Si autem conjux potens brevi tempore, uno, vel altero mense post contractum matrimonium, statim conqueri, & proclamare incipit de impotentia alterius, praesumitur eam praecessisse. Ita Doctores citati, arg. cit. cap. Accepti, ibi: Si autem statim in ipsa novitate post nuptias aut duos ad Episcopum, aut ejus vicarium (id est Vicarium) proclamaverit &c.

Dato casu, quo ob praesumptam, & allegatam perpetuam impotentiam dissolvatur matrimonium, & conjux praesumptus, & allegatus impotens contraxerit cum alia, & cum ipsa perfectam copulam habuerit, comperto errore, est dissolvendum secundum matrimonium, & reintegrandum prius; communis, textu expresso in cit. cap. Laudabilem 5. & cap. Fraternalitatis 6. de frigidis, & maleficiatis. Excipitur autem primo, quando impotens factus est postea potens per solum miraculum, quia ex eo, quod impotens reddatur potens per miraculum, non sequitur impotentiam fuisse temporalem; communis arg. cap. Fraternalitatis 6. de frigidis, & maleficiatis. Excipitur secundo, quando impotentia tollitur ex demeritis, aut per media illicita v. gr. incarnationem, & hujusmodi, quia impotentia, quae naturali, & licito modo tolli nequit, censetur perpetua, quamvis tollatur modo illicito: communis, arg. cit. cap. Fraternalitatis. Excipitur tertio, quando impotentia perpetua est respectiva, v. gr. ob arctitudinem vasis determinatae mulieris, quia respectu hujus est, & manet matrimonium nullum, quamvis cum alia postea latius vas habente, copulam perfectam habere possit, & consequenter matrimonium valide contrahat; respectu enim illius mulieris vas nimis arctum habentis impotentiam perpetuam, unde ab ipsa

ipsa remanet perpetuo solutus; Sanchez l. 7. cap. 99. num. 18. Henricus in cap. Fraternitatis 6. de frigid. & maleficiat. num. 12. Rosignol. loc. cit. num. 57. Reiffenstuel loc. cit. num. 59. & alii passim. Excipitur quarto, quando impedimentum provenit ex maleficio, & cum priori conjugio factum est triennale experimentum, & habitus sunt omnes alie probationes a jure prescripte, quia frequentissime accidit, maleficia perpetua fieri ad causandam impotentiam respectu certe tantum personarum, & non omnium; Glossa communiter recepta in cap. Accepisti, verb. Reparare, & cap. Laudabilem, verb. Separentur, & verb. Redire, & cap. Literarum, verb. Cognoscendis, de frigid. & maleficiat. Abbas in cit. cap. Accepisti n. 7. S. Thomas in 4. dist. 35. quest. unic. art. 3. in corpore & communis aliorum, textu expresso in cap. Si per sortarios, atque maleficos 4. consult. 33. quest. 1.

57 Steriles, & senes possunt valide matrimonium contrahere, dummodo natura vel arte capaces sint ad habendam perfectam copulam: Sanchez l. 7. disp. 92. num. 26. Engel lib. 4. decret. tit. 15. num. 71. & Reiffenstuel ibid. num. 17. & 18. Pishing. ibid. num. 4. & communis aliorum; tunc enim matrimonium est in remedium concupiscentiarum, qui est finis secundarius, & minus principalis, ob quem etiam fuit institutum, juxta illud Apostoli 1. ad Corinth. 7. Melius est nubere, quam uri. Unde senex annorum 73. qui votum castitatis emiserat, petit, & obtinuit dispensationem ducendi uxorem ob periculum incontinentie a Sac. Congr. Concil. in Senonensi 28. Septemb. 1686. l. 36. decr. fol. 472. apud Ursayam in Miscellaneo 1. sac. & prophan. verb. Senex num. 133. Moribundi possunt, immo quandoque tenentur contrahere, si id exigat honor concubinae, aut proles legitima; ad etiam propriae anime salutem, quae ob nimium affectum erga concubinam periclitatur ex eo, quod non possit habere serium propositum eam dimittendi; quia licet non sint actualiter copulae capaces, supponit ut tamen ordinariam, nisi aliud probetur, potentiam generandi tantum esse impeditam, & non ablatam: Sanchez de matrim. l. 7. disp. 105. num. 3. Joan. Andreas in cap. Tanta num. 2. Qui filii sint legitimi, & ibi Antonius num. 14. Ancharanus num. 4. notabil. 2. Cardinal. num. 6. Praepositi num. 8. Barbosa num. 8. Pishing. loc. cit. num. 6. Reiffenstuel loc. cit. num. 20. & communis aliorum, ut testatur Barbosa loc. cit.

59 Clandestinitatis impedimentum est, si Parochi, aut dupliciter desit presentia testis; Concil. Trident. sess. 24. de reformat. matrimon. cap. 1. ibi: "Qui aliter, quam praesente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parocho, seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus testibus, matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos praesenti decreto irritos facit, & annullat." Ad valorem igitur matrimonii requiritur praesentia Parochi proprii, Concil. Trident. loc. cit. ibi: Qui aliter, quam praesente Parocho, & quidem proprio, ut expresse habetur ab eodem Concilio in cit. cap. 1. ibi: A proprio contrahentis Parocho. Nomine Parochi, non solum veniunt ipsi Parochi, sed etiam Papa in toto orbe, Legati a latere, & Nuntii in suis provinciis, Cardinales in suis titulis, Episcopi, & Vicarii generales in suis diocesis, Archiepiscopi dum actu visitant dioceses suffraganeorum, & dum ad eos fit appellatio contra Episcopum suffraganeum nolentem aliquos matrimonialiter conjugii, Vicarius capitularis sede vacante, Abbates ecclesiarum nulli Episcopo subjeclarum, & omnes Sacerdotes, sive seculares, sive regulares a supradictis respective delegati: communis cum Barbosa super Trident. sess. 24. de ref. matrim. cap. 1. & lib. 2. de offic. & potest. Episcop. allegat. 32. (Vid. lit. D pag. 59. in addit. hisp. conducat add. hisp. verb. Matrimonium, vers. In eum qui:)

Sufficit Parochus proprius alterutrius sponsi; communis. Sic enim declarasse Sacram Congregationem Concilii referunt Sanchez l. 3. disp. 19. num. 4. Bosco de matrim. disp. 11. sect. 9. concl. 13. Fagnan. l. 1. decr. cap. Quoniam, de const. num. 5. Reiffenstuel l. 4.

decr. tit. 3. num. 56. & alii. Et est validum matrimonium, etiamsi unus Parochus assistat in parochia alterius, quamvis diversae diocesis, v. gr. Parochus viri, seu Sacerdos ab ipso delegatus in parochia mulieris, & contra: sic declarasse Sacram Congregationem Concilii referunt Pignatelli tom. 5. consult. 79. a num. 16. ubi adducit ipsamet declarationem, & La Croix l. 6. part. 3. num. 731. ubi adducit diffusam Sacrae Congregationis declarationem, & tenent passim Doctores. Immo potest proprius Parochus valide assistere matrimonio suorum parochianorum in alterius parochia sine licentia Parochi illius loci, in quo assistit; Hurtad. de matrim. disp. 5. difficult. 6. num. 22. ubi extendit etiam extra episcopatum, Sanchez, Salzed. Spinol. Passerini. Coninchius, Reginaldus, Bonacina, Gutierrez, cum Barbosa de offic. & potest. Episcop. l. 2. allegat. 32. num. 95. & de offic. & potest. Paroch. part. 2. cap. 21. num. 58. & super Concilium sess. 24. de reformat. cap. 11. num. 71. & ita tenent Bosco de matrim. disp. 11. sect. 9. concl. 11. num. 406. Castropalaus de sponsalibus disp. 2. punct. 13. §. 9. num. 3. Perez de matrim. disp. 40. sect. 2. num. 7. Pishing. lib. 4. decret. tit. 3. num. 15. Reiffenstuel ibid. num. 63. ubi testatur de communi contra Pontium, qui l. 5. de matrim. cap. 16. num. 4. assert pro sententia contraria declarationem Sacrae Congregationis, quae tamen, ut recte respondet Sanchez loc. cit. num. 10. Bosco loc. cit. num. 408. Reiffenstuel loc. cit. num. 64. & alii, intelligenda sunt de sola illicita assistentia solemniter praesentem cum benedictione sacerdotali, quia talis assistentia fit cum quodam quasi strepitu iudiciali illicito in territorio alterius. Et dato, quod tales declarationes militarent etiam contra valorem matrimonii, responderetur eas esse correatas ab alia subsequenti declaratione recentiori, prout testatur Fagnanus in cap. Quod nobis 2. de clandestina dispensat. num. 33. addens Sanctissimum audita relatione opinionum Congregationis statuisset, quod ita in futurum respondeatur nulla habita ratione alterius decisionis editae die 15. Decembris 1574.

Quinimo, non solum valide, sed etiam licite de jure potest proprius Parochus alterutrius sponsi assistere matrimonio privatum, & absque solemnitate, & benedictione publica celebrato in aliena parochia. Perez de matrim. disp. 40. sect. 2. num. 7. Sanchez l. 3. disp. 10. num. 19. Gutierrez de matrim. cap. 62. num. 6. Castropalaus loc. cit. disp. 2. punct. 13. §. 9. num. 5. Bosco loc. cit. conclus. 13. num. 11. Reiffenstuel loc. cit. num. 65. & alii plures contra Pontium, & alios. Et ratio est, quia nullo jure talis assistentia est prohibita, si fiat privatum, & sine solemnitate publica: Concilium enim Tridentinum ad valorem matrimonii solum requirit, quod fiat in praesentia proprii Parochi, non vero, ut fiat in propria parochia, eo quod per solam assistentiam, ubicumque matrimonium celebratur, jam vitatur clandestinum matrimonium, adeoque finis Concilii servatur. Et Sacra Congregatio Concilii declaravit posse proprium Parochum assistere matrimonio etiam in aliena parochia, ut patet ex dictis supra num. 63. ut refert etiam Fagnanus in lib. 1. decret. cap. Quoniam de constitut. num. 25. Nec potest dici, quod illicite assistant, cum nemo possit extra proprium territorium Jurisdictionem exercere, arg. cap. final. de constitutionibus in 6. Non valet inquam, quia talis assistentia non est adus pertinet ad jurisdictionem contentiosam, immo neque ad voluntariam, ut recte notant Doctores cum Barbosa loc. cit. Proprius autem Parochus est Parochus habitationis, seu domicili, seu quasi talis, nec sufficit Parochus originis, nisi etiam sit habitatio; communis cum Bosco loc. cit. conclus. 11. num. 400. ubi asserit sic declarasse Sacram Congregationem Concilii.

Proprius Parochus valide, & licite assistit matrimonio, etiamsi nothum sit Sacerdos: sic declaravit Sac. Congr. Concil. in Avulensi 12. Martii 1593. l. 7. decr. fol. 193. apud Monacell. tom. 2. tit. 16. form. 2. n. 34. & apud Piton. constit. ad parochos n. 160. & jam propter talem declarationem tenent Reiffenstuel loc. cit. n. 60. Sanchez l. 3. disp. 20. a num. 3. Pontius l. 5. cap. 17. num.

num. 1. Barbosa in Concil. Trid. sess. 24. de reform. c. 1. num. 81. & 88. & de offic. & potest. Episcop. alleg. 32. num. 101. & de offic. Parochi cap. 21. num. 51. cum plurimis ibi citatis, & alii communiter contra nonnullos à Sanchez citatos. Licentia tamen assistendi matrimonio non potest concedi alicui, qui non sit sacerdos; Sanchez lib. 3. disp. 20. num. 10. Layman l. 5. tract. 10. part. 2. cap. 4. num. 4. Palao de sponsalibus, disp. 2. punct. 10. num. 5. Reiffenstuel loc. cit. num. 81. & alii passim; argum. Concil. Trident. loc. cit. ubi expresse requirit, ut deligendus sit sacerdos, ibi: vel alio sacerdote.

69 An affectante Parocho non audire verba, vel non videre nutus attentantium clandestine contrahere matrimonium, & revera illa non audiente, vel istos non vidente, validum sit matrimonium coram ipso attentatum? variant Doctores. Affirmativam sententiam inter alios tenent Fagnanus in cap. Quoniam 13. de constitutionibus num. 25. & cap. Quasitum est 7. de penitentibus, & remissionibus. num. 7. testans Sacram Congregationem declarasse, validum esse matrimonium contractum coram Parocho etiam invito, & per vim adhibito, quamvis nihil eorum, quae agebantur, vidit, & intellexit, si affectavit non intelligere, ut in Parocho, qui obturavit aures suas, ne audiret; Riccius in prax. for. ecclesiast. resolut. 213. num. 3. Pontius de matrim. l. 1. cap. 25. sub num. 12. Bossius eod. tract. cap. 3. num. 22. Leander oper. moral. tom. 2. tract. 9. disp. 7. quat. 50. Barbosa de potest. Episcop. part. 2. allegat. 32. num. 83. & 85. de officio Parochi p. 2. c. 21. 47. & 49. ad Concil. sess. 24. de reformat. matrimon. cap. 11. num. 73. & 75. Cardinal de Luca in annot. ad Concil. disc. 26. num. 4. & seq. Natal ab Alexand. in theolog. dogm. tom. 6. regul. 10. in fin. fol. 494. quos omnes citat, & sequitur Rota in Romana matrimonii 4. Februarii. 1697. coram Ursino, asserens in simili matrimonio resultare ejus non intelligentiam, ab ipsius Parochi positivo facto processisse, proindeque dum ipse causam dedit, quominus intelligeret, de jure habendus est pro intelligente, dum nesciens ex quo noluit scire, vel affectavit nescire, habendus est pro sciente; cap. Cum inhibito 3. §. Si quis vero, de clandestina dispensat.

70 Et in dicta Romana circa finem eadem Rota expresse subjungit, quod eoque magis inclinatur DD. in hanc sententiam, ex quo ipsamet Sacra Congregatio Concilii Tridentini interpret, tam antiquis, quam modernis temporibus eidem sententiae adhaesive visa est, & signanter in una Gienn. 26. Julii 1582. in qua super dubio his verbis concepto: Quid sit Sacerdos nihil eorum, quae agebantur, vidit, neque audivit; Congregatio declaravit, non valere matrimonium, si non intellexit, nisi affectasset non intelligere; in cuius sequela paucis post annis in una Ulixton. etiam consimile decretum prodit, ibi: Congregatio censuit, si vera sunt, quae narrantur, & Parochus affectaverit non intelligere, matrimonium valere, & in terminis themati, de quo disputatur, proximioribus in una Sarzanen. 16. Febr. 1648. ubi ommissa fuerunt denuntiationes; Parochus contradicebat, & audiuit tantummodo verba consensus praesenti per sponsum, dum sponsam habebat praemanibus; Congregatio censuit, matrimonium sustineri, etiamsi Parochus non intellexerit verba sponsae, dum tamen de illius consensu ex aliis signis, juxta juris communis dispositionem legitime constet. Prout etiam in Patovina 16. Maji 1669. in Tolentina 18. Novemb. 1671. & in Venetiarum 11. Mart. 1663. in quibus omnibus juxta tenorem decretorum, quae hodie in foliis authenticis circumferantur, resolutum legebatur, matrimonium valere, etiamsi Parochus verba alterius ex contrahentibus non audierit, vel quia affectaverit non intelligere, vel quia ex

quo terga verit, non auscultaverit, vel quia propter iram, aut rurem, vel quid simile audire non potuerit. Et allegata praemissa resolutione in Giennem. firmat Fagnan. tum in cap. Quasitum de panis, & remissionibus. num. 6. 7. & 8. tum in cap. Quoniam num. 25. de constitutionibus una cum aliis supra allegatis. Haecenus Rota apud Ursayam tom. 1. p. 2. discept. 2. num. 11. 12. & 13. Negativam autem sententiam verius sustinet innumeri classici Doctores tum Theologi, tum Canonicae, & signanter Pishing in Jus canonicum tom. 4. tit. 3. §. 3. num. 2. Reiffenstuel ib. num. 106. Engel ibid. sub num. 14. Pignatelli. tom. 9. consult. 133. num. 35. Panimoll. decr. 19. adnot. 1. num. 31. vers. Vel ab alteri fugam arripit: Monacell. tom. 3. tit. 2. form. 5. a num. 6. ad 11. Cabassut. in noit. eccles. not. ad Conc. Trid. num. 55. & in prax. jur. canon. l. 3. c. 26. sub n. 12. Sanchez de matr. l. 3. disp. 39. sub num. 6. Dicastill. de matrim. tract. 10. disp. 19. num. 167. Tancered. de matr. l. 3. disp. 39. num. 2. Marchant. in tribunal. sacram. de matr. tract. 1. tit. 7. quest. 5. conclus. 2. vers. Dices: Rosignol. in prax. theolog. legal. tit. de matr. 1. prenot. 32. sub num. 5. & pluri alii citati, & sequuntur ab Ursaya tom. 1. part. 2. discept. 1. n. 129. & discept. 2. num. 106. & seq. & tom. 3. part. 1. disc. 1. §. 4. a num. 2. ad 15.

Et ratio viva est, quia eo ipso quod Parochus affectando non audire verba, nec videre nutus contrahentium, ipsos revera non videt, & illa non audit, non potest esse testis contracti matrimonii, ad quem effectum sub nullitatis poena illius praesentia praescripta fuit à Concilio c. 1. sess. 24. reform. matr. adeoque tale matrimonium tamquam deficiens in forma substantiali, hoc est in uno ex tribus testibus à Concilio pro forma requisitis, nullum est in radice; & hoc verum est, sive voluntarie sive ex quocumque alio motivo nequeat Parochus testificari de contracto matrimonio & modo quo in testamentis, in quibus deficiente, sive ex propria culpa, & voluntate, sive ex alio accidente, uno ex septem necessariis testibus, illud est nullum, textu expresso in leg. Si unus 12. cod. de testamentis, & observant Glossa in leg. 1. §. Si qui neget, ff. Quomodo testamentum aperiantur, Fagnan. in cap. Cum esses num. 37. de testamentis, Ursaya tom. 1. part. 1. discept. 2. numer. 115. cum Rota, & aliis ibi allegatis.

Nec contra istam nostram sententiam militent resolutiones Sacrae Congregationis Concilii allegatae supra num. 70. pro alia sententia, quia in tantum in dictis resolutionibus Sacra Congregatio censuit esse valida matrimonium contracta coram Parochis affectantibus, dissentientibus, contradicentibus, fugientibus, ne mutui consensus contrahentium nutus viderent, aut verba audirent, in quantum istis non obstantibus perfectissime contrahentium consensus perceptorat; & quamvis consulto, & data opera affectasset, seu finisset non intelligere, ac percipere, revera tamen intellexerunt, & perceptorunt mutuum aequalem contrahentium consensum, ut solide, & clare probat Ursaya tom. 6. part. 2. discept. 2. num. 169. & seq. adducens praecisa verba allatae resolutionis in Gienn. 26. Julii 1582. & infra numer. 186. & seq. adducens verba allatae resolut. in Ulixtonen. & sub num. 189. & seq. adducens verba in alia Sarzanen. 16. Febr. 1648. & infra num. 239. adducens verba in allata Patovina 16. Maji 1669. & infra sub num. 240. & seq. adducens verba in allata Tolentina 28. Nov. 1071. & inde num. 243. adducens verba in allata Venetiarum, seu Vicentina 11. Martii 1637. Et in hunc sensum varias Sacrae Congregationis Concilii resolutiones citant, & sequuntur Bonacina tom. 1. de natura, & proprietat. matrim. quest. 2. punct. 8. n. 20. Le-

71 In comprobationem nullitatis matrimonii propter proprii Parochi praesentiae moralis vitium, traditur ab A. paritis defectus unius ex septem testibus ad restamenti nullitatem bene applicata, si de testamento in scriptis fiat sermo; quia talis nostro jure septem testium numerus est necessarius (1); aliter vero si de nuncupativo, cum ad hujuscem faciectionem minor requiratur.

(1) Vide late verbum, Testamentum.
FERRAR. BIBLIOTHEC. TOM. V.

Ledesma in 31. p. D. Thomae q. 45. art. 5. fol. 201. vers. Quo positum: Gonzalez ad regul. 8. concell. Gloss. 48. n. 7. Pignatelli. r. 5. cons. 79. n. 19. Jorius de matrim. part. 4. q. 7. de paroch. n. 8. Rodriguez in summa c. 218. n. 18. De justis de dispens. matrim. l. 2. c. 19. n. 98. & pluries resoluti di. Sac. Congr. Concil. signanter in Mediolanensi 15. Decemb. 1629. in Brugnat. 10. Martii 1630. in Comen. 2. Junii 1674. & in Ruremunden. 23. Augusti. 1681. apud Ursayam tom. 1. p. 2. discept. 2. n. 109. Et talem esse verum, & germanum sensum resolutionum Sac. Congr. Concil. circa Parochi affectionem late ostendit di. Ursaya r. 5. p. 1. §. 14. per tot. plurimos ad id allegans Doctores, & valida fundamenta adducens.

74 Nec valet dicere, ut pretendunt patroni contrariae sententiae, quod in dictis casibus Parochi affectantis non audire verba, vel non videre nutus contrahentium, sufficit sola ipsius Parochi praesentia physica, seu materialis: non valet, inquam, quia talis opinio fuit expresse reprobanda a Sac. Congr. Concil. die 5. Martii 1700. Cum enim mandante Innoc. XII. die 10. Jan. 1699. fuerint in dicta Sacra Congregatione proposita resolvenda infra scripta quatuor dubia:

I. An Parochus teneatur prohibere, & quantum in se esse positive resistere clandestinis matrimoniis? & quatenus affirmative.

II. An ob inopinatam casum deficientibus aliis mediis prohibendi, & resistendi, peccet, vel malefaciat Parochus tentando fugam, claudendo oculos, & aures obturando?

III. An Parochi praesentia, de qua loquitur Sacrum Concilium in 2. part. c. 1. sess. 24. de reform. matrimonii cum illis verbis: qui aliter quam praesente Parocho &c. debeat esse moralis humano modo, vel cum advertentia, ita ut possit esse testis matrimonii actualis, & de facto contracti; non vero voluntas contrahendi, vel sufficiat potius sola praesentia physica, & materialis?

IV. An affectante Parocho non audire verba, vel non videre nutus attentantium clandestine contrahere matrimonium, & revera illa non audiente, vel istos non vidente, validum sit matrimonium coram ipso attentantium?

Die 6. Martii 1700. ead. Sacra Congregatio Concilii reprobanda opinione, quod sufficiat praesentia Parochi pure physica, seu materialis, censuit providendum esse in casibus particularibus. = J. Cardinalis Scripantes Praefectus. = Jo. Dominicus Thomae Sac. Cong. Secretarius.

75 Sic refert Ursaya t. 1. p. 2. n. 20. & seq. & n. 258. seq. & n. 279. Qui in ead. discept. n. 25. ad 29. ad primum ex quatuor allatis dubiis respondet cum plurimis Doctoribus Affirmative per expressum textum Generalis Concilii Lateranensis relat. in c. Cum inhibito 3. §. Sane de clandestina desponsatione, ibi: "Sane si parochialis sacerdos tales conjunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiam regularis, qui eisdem praesumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, gravius puniendus, si culpae qualitas postulaverit." quae conciliaris sanctio fuit expresse renovata per Concil. Trident. sess. 24. de reform. matrim. c. post princip.

76 Et ibid. a num. 30. ad 32. ad secundum dubium respondet negative, quia ad evitandam suspensionis poenam, & ad non committendum peccatum mortale, tenetur Parochus omnibus sibi possibilibus modis clandestinis matrimoniis resistere; sique aliis deficientibus modis, bene facit tentando fugam, claudendo aures, & oculos, ut ipso teste advertunt fere omnes classici Doctores, & Rota part. 7. recent. dec. 124. num. 17. part. 8. recent. decis. 122. per tot. & coram Roxas decis. 431. n. 5. & resoluti Sac. Congr. Concil. in comen. matr. 2. Junii 1675; ut in l. 28. decr. fol. 312.

77 Et infra a num. 33. ad 101. cum innumeris Doctoribus, verisque decisionibus, ac juribus resolvit tertium dubium, solide ostendendo, quod ad validitatem matrimonii requiratur Parochi praesentia moralis humano modo, & talis naturae, & advertentiae, ut possit testificari de matrimonio de facto coram ipso contracto; & nullimo-

de sufficit ejus praesentia pure physica, seu materialis, ut pluries censuit Sac. Congr. Concil. & signanter in Laudan. matrim. 28. Julii 1678. in qua nullatenus pro valido canonizare voluit matrimonium coram Episcopo materialiter, & physice praesente contractum, & novissime in Romana matrimonii die 6. Martii 1700. absolute reprobavit opinionem, quod sufficiat praesentia Parochi pure physica, & materialis.

Et ultimo ibid. a num. 103. usque in finem plurimis adductis rationibus, decisionibus, & Auditoribus ad quartum dubium respondit negative.

Nec supradictis obsistunt duae, quae solent allegari, resolutiones Sacrae Congregationis Concilii: una in Romana matrimonii 6. Augusti 1607. Et in Amerina matrimonii 15. Decemb. 1714. & 12. Jan. 1715. ac si dicta Sacra Congregatio Concilii recedendo a prioribus aliis resolutionibus, & praecipue a dicta Romana 6. Martii 1700. in ea fuerit opinione in dicta Romana, & Amerina, ut sola physica Parochi praesentia pro matrimonii validitate sufficiat, atque affectante Parocho non audire, & revera ex ipsius factis, seu affectatione, non audiente consensum contrahentium, adhuc matrimonium sit validum. Tales enim Sacrae Congregationis resolutiones nihil officiant, quia tantum ibi Sacra Congregatio censuit validum esse matrimonium, non obstante affectatione Parochi, in quantum non obstante quod Parochus data opera, & consulto affectasset, seu finisset non intelligere, ac percipere, revera tamen intellexit, & percipit mutuum aequalem contrahentium consensum, at clare ostendit di. Ursaya t. 1. part. 2. discept. 2. n. 245. ad 255.

Hinc manifeste apparet, nullatenus recessisse dictam Sacram Congregationem ab allegata supra num. 74. resolut. in Romana 6. Martii 1700. in qua raro exemplo interfuerunt 21. Eminentissimi PP. nempe Eminentissimi DD. Cardin. Bullonus, Actiajonus, de Carpineo, Petruccijs, Colloredus, Cantelemus, de Judice, Morigia, Tanara, Cincius, & Clementis, Scripantes Praefectus, Notis, Paulucius, Radolonicus, Spereilius, Gabriellus, Bichius, Franciscus Barberinus, de Altezaris, & Sancti Caesari. Unde stat clarum, quod Sacra Congregatio Concilii declaravit quidem valida matrimonium contracta coram Parochis affectantibus, seu fingentibus non audire verba, vel non videre nutus contrahentium, sed in rei veritate illa audientibus, istos videntibus; numquam vero pro validis habuit illa matrimonium contracta coram Parochis, ex virtutibus, & commendabili diligentia in exequendo sanctionem generalis Concilii Lateranensis cap. 51. relat. in cap. Cum inhibito 3. §. Sane, de clandestina desponsatione, & confirmata a Concil. Trident. sess. 24. de reform. matrim. cap. 1. post princip. affectantibus non audire verba, vel non videre nutus attentantium clandestine contrahere, & revera illa non audientibus, vel istos non videntibus; & sic nullatenus eorum consensum percipientibus; ut enim recte dicit doctissimus Rosignolus in praes. theolog. legal. de matrim. l. 1. prae not. 321. sub n. 5. sequutus ab Ursaya cit. disceptat. 2. n. 265. Omnino improbabile est, quod Sacra Congregatio resolverit matrimonium illius esse validum, qui nihil percipit eorum, quae facta sunt. Quomodo enim testificari possent de matrimonio, quod non cognovissent? Et clare evincitur de mente ipsiusmet Sacrae Congregationis Concilii, quae in cit. Romana die 6. Martii 1700. absolute reprobavit opinionem, quod sufficiat praesentia Parochi, pure physica, seu materialis; hac viva ratione, quod non censetur praesens, ad hoc ut de matrimonio testificari possit, nisi vere intelligat, ac percipiat mutuum contrahentium consensum; arg. leg. Coram Titio 2091. ff. de verbor. signific. ibi: Coram Titio aliquid facere furtus; non videtur praesente eo fecisse, nisi is intelligat; scire autem, non etiam velle is debet. nam & in vivo eo, recte fit, quod iustum est; leg. Non multum 14. ff. de auctorit. tutor. ibi: Non multum interest an ad fuerit tutor, cum negatum contraheretur, an praesens ignoraverit, quale esset, quod contraheretur; leg. Apud Labeonem 26. ff. de verbor. significat. leg. Testi-

tium 18. cod. de testib. cum similibus. Hinc sic recte concludit Gutierrez de matrim. in cap. 69. nam. 1. sequutus Ursaya cit. discept. 2. num. 6. "Cum igitur Concilium Trident. ad valorem matrimonii requirat praesentiam praesentis Parochi &c. intelligi debet iuxta juris communis dispositionem, scilicet de praesentia more humano, hoc est cum intelligentia, & advertentia actus, qui celebratur." Vide ipsam Ursayam tom. 1. part. 2. disceptat. 2. per tot. & tom. 3. part. 1. discept. 1. per tot. & signanter §. 13. & 14. ubi late & solide ad rem. (Praeter ea, quae adferri hic poterant in confirmationem praecedentis asserti, utpotè in permultis legibus fere omnium tit. legisladi corporis parti praecipue §. 6. & 7. exempla occurrunt, nisi actus detur intelligentia, nil effici disponentia; aliquid leg. 5. tit. 9. p. 4. cum gloss. D. Gregor. Lopez, & 17. tit. 16. p. 6. innuere videntur.)

81 Parochus valide assistit, etiamsi ex alia causa vocatus; adhibitus tamen ad illum actum; Sac. Congr. Concil. apud Fagn. in cap. Quoniam 12. de constitutionibus num. 25. Immo etiamsi Episcopus illi facultatem assistendi matrimonii interdixerit, quia Parochus ex Concil. Trident. loc. cit. jure proprio; & non ex alicuius facultate hanc assistentiam exercet, arg. leg. More majorum ff. de iurid. omnium judic. ibi: Qui etiam jure suo, non alieno beneficio habent. Et sic declaravit ead. Sac. Congr. Concil. apud Fagn. loc. cit. & tenet communis Doctorum, teste Reiffenstuel loc. cit. num. 72.

82 Parochus valide assistit matrimonio, quamvis sit putativus; Sac. Congr. Concil. 12. Martii 1593. teste Barbosa de offic. & potest. Parochi p. 2. cap. 21. n. 51.

84 Item quamvis habeat suam collationem nullam ob nullitatem concursus propter defectum Examinatorum Synodaliū: ead. Sac. Congr. in Casenaten. 31. Julii 1627. apud Barbos. loc. cit. Item valide assistit, quamvis sit irregularis, suspensus, interdictus, & excommunicatus, etiam vitandus, dummodo possessionem beneficium adhuc retineat, & non sit actualiter depositus, quia talis adhuc est, & manet vere Parochus, adeoque &c. communis cum Barbos. loc. cit. num. 52. Sanchez loc. cit. num. 4. Reiffenstuel loc. cit. num. 73. Fagnan. in cap. Literarum num. 26. de matrimonio contracto contra interdictum eccles. ubi refert sic declarasse Sac. Congr. Concil. de Parocho publice denunciato excommunicato.

85 Parochus proprius vagorum in ordine ad matrimonium est Parochus illius loci, ubi vagi actu versantur; Sanchez loc. cit. num. 5. & 11. Pirhing. loc. cit. n. 16. Reiffenstuel loc. cit. numer. 68. & alii communiter.

87 Talis Parochus valide assistit vagorum matrimonio, etiamsi ipsi ea intentione, & animo, ut citius, & liberior in ejus parochia copulerent, è proprio domicilio discedant, sique aliquam quasi fraudem, & dolum committant, dummodo vero, & non ficto animo illud deserant, & ad illud brevi redire revera non intendant. In tali enim casu non patrocinatur illis frans, sed conditio parochiani, quam licite acquirunt; Card. de Luca de matrim. disc. 1. num. 9. & seq. dicens saepe esse declaratum a Sacra Congr. Concilii talem fraudulentiam non obstat mutationi domicilii, nec invalidare matrimonium; idem docet Fagnanus lib. 3. decretal. cap. Significavit 5. de Parochis num. 26. & sequi ubi asserti ad rem pures Sac. Congr. Concil. casus, & signanter de quodam juvene nobili; & meretricae Senensis, qui timentes posse impediri in civitate Senarum, ut facilius, & securius inter se matrimonium contraherent, Romam accesserunt, ibique aliquantisper commorati, coram Parocho, & testibus S. Anastasiae, in ejus parochia tunc habitabant, contraxerunt, & fuit iudicatum pro validitate matrimonii. Item de quodam scholari, qui Patavii quieque vel sex menses commoratus, duxit mulierem piebejam coram Parocho loci, & testibus. Item de quodam alio, qui ob eandem causam se in Angliam transtulit, & ibi aliquantisper moratus coram Parocho habitationis cum meretricae con-

traxit matrimonium. Item de quodam viro, & muliere Trajectensi, qui timentes impedimentum à parentibus, ad vicinam urbem Aquigranensem se contulerunt, & ibi aliquandiu morati, matrimonium contraxerunt, & Sac. Congr. Concil. respondit, quod si Aquigrana manserint saltem per tempus unius mensis, stando est decisio pro validitate, aliàs de novo referendum in Congregatione. Ex quibus, dicit Fagnanus, non videtur dubitandum, quominus validum sit matrimonium contractum coram Parocho habitationis post quartum habitationis mensem, & in hanc sententiam Sacra Congregatio respondit. Haec ex Fagnano l. 2. ad num. 36. ad 391. inclusive. Et pro validitate matrimonii contracti in civitate, ad quam data opera se contulerunt conjuges, respondit Sac. Congreg. in Casenaten. seu Foroliviens. matrimonii 20. Febr. 1723. & in Evmonia matrimonii 24. Apr. ejusd. anni 1723. Vide Vagus, Vagabundus num. 4. Parochi autem quamvis vagorum matrimonium valide assistant sine praecedenti inquisitione de eorum statulibero, & habilitate ad contrahendum, tamen non possunt licite assistere, nisi pravia diligenti inquisitione, & obtenta Ordinarii licentia, ne forte sint alii conjugati, aut habeant occultum impedimentum: sic expresse statuit Concil. Trident. sess. 24. de reform. matrimonii cap. 7. ibi: "Multi sunt, qui vagantur, & in incertas habent sedes, & ut improbi sunt ingenii, prius uxore relicta, aliam, & plerumque plures, illa vivente, diversis in locis ducunt: cui morbo cupiens Sancta Synodus occurrere, omnes, ad quos spectat, pariter monet, ne hoc genus hominum vagantium ad matrimonium facile recipiant; magistratus etiam seculares horantur, ut eos severe coercerent. Parochi autem praecipit, ne illorum matrimonii intersint, nisi prius diligenter inquisitionem fecerint, & re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint." Unde Parochi, qui sine diligenti inquisitione, praemissa, & licentia ab Ordinario obtenta assistunt matrimonii vagorum, etiamsi unus tantum esset vagus, peccant mortaliter, & possunt graviter ab Ordinario puniri, quia in re gravissima agunt contra tam urgentem, & expressum praecipium ecclesiasticum Trident. Concilii communis.

Matrimonium contractum ab eo, qui erat carceratus ad custodiam, vel ad correctionem coram Parocho carcerum, nullum est. Si vero contraheretur ab eo, qui esset damnatus ad carcerem in poenam perpetuo, vel ad tempus, tunc esset validum, quia in hoc secundo casu carceratus acquirit domicilium, ut declarat Sac. Congr. Concil. in Farsen. matrim. 26. Martii 1707. quod decretum legitur impressum in statuto Cleri Romani l. 3. de iure eligendi sepulti. §. 4. in addition. Matrimonium contractum coram Capellano hospitalis nullum est; Sac. Congr. Concil. in Eugubina 12. April. 1651. lib. 19. decret. fol. 124. a tergo. Matrimonium puellarum expositarum degentium in conservatorijs, seu hospitalibus non debent, neque possunt contrahi eorum Rectoribus, seu Capellanis eorumdem locorum, sed coram proprio Parocho, in ejus parochia sita sunt praedicta loca; sic pluries declarat Sac. Congr. Concil. apud Pignatelli. cons. 396. tom. 1. & nuper in Suesana 7. Septemb. 1697. Matrimonium contractum à puella educanda ad crates monasterii coram testibus, & Parocho ecclesiae parochialis, intra cuius limites situm est monasterium, validum est, etiamsi Parochus fuerit alio praetextu vocatus, nisi aliud obstat; Sacra Congr. Concil. in Turritana 19. Decembri. 1648. lib. 18. decret. pag. 563. Matrimonia contracta coram Capellanis exercitijs à militibus degentibus in castris, & stationibus hybernis, vel astitis, aut in expeditione etiam cum militaribus faminis sine licentia Ordinarii loci, vel sine speciali facultate sedis apostolicae, nulla sunt; Sac. Congr. Concil. 6. Martii 1694. Vide. verb. Capellanus militum, ubi abunde per tot.

Sacerdos quoque à Capellano majori, exercituumque Vicario subdelegatus, pro sacramentis parochialibus militibus quibuscumque ministrandis, sat est literas testimoniales locorum parochis exhibere ad validè contrahendum

94 Principes, vel nobiles, quamvis per fictionem juris censeantur cives omnium urbium, & omnium pagorum sui principatus, vel domini, non tamen possunt valide contrahere matrimonium in omnibus sibi subditis locis, sed solum in loco, ubi veram, & realem habitationem habent, & coram Parocho palatii, in quo ordinarie residunt, quia Concilium Tridentinum *sess. 24. de reform. mat. matrim. cap. 1.* exigens presentiam proprii Parochi, aperte intelligit de Parocho proprio, apud quem vere, & non per fictionem juris contrahentes habitant in proprio domicilio; Card. de Lugo in *respons. moral. lib. 1. dub. 37.* Gobat. *tract. 9. num. 497.* La Croix *lib. 3. part. 6. num. 724.* & alii, *arg. cap. Cum quis 2. de sepult. in 6.* Si autem tales principes, vel nobiles marchiones, comites, & huiusmodi duo loca, seu duas parochias aequaliter, aut fere aequaliter inhabitant, v.g. unam hyeme, alteram aestate, possunt indifferenter coram alterutro Parocho contrahere matrimonium, ita ut si hyeme contrahant, possunt contrahere etiam coram Parocho aestivali, & e contra, quia uterque utroque tempore est proprius Parochus; *arg. cap. Cum quis 2. de sepult. in 6. & leg. Assumptio §. Vitis prunedibus ff. Ad municipalem. Gutierrez de matrim. c. 26. num. 4. et cap. 64. num. 2. Sanchez de matrim. lib. 3. disp. 24. num. 3. Barbosa de potest. Episcop. allegat. 32. et officio Par. part. 2. cap. 21. num. 41. Bonac. in tit. de matrim. quest. 2. punct. 8. num. 5. tom. 1. Panimoll. *decis. 120. num. 29.* Ferrel. in *annotat. ad dec. 713. Baratti num. 14.* & alii passim cum La Croix *loc. cit. num. 723.* Lugo *loc. cit. num. 508.* & Rota in *Toletana matrimonii 10. Decemb. 1615. et in Neapolitana matrimonii 30. Martii 1629. coram Merlino.* Si vero non aequaliter habitent utrobique, sed v.g. per septem menses in urbe, & per quinque ruri recreationis gratia, aut recolligendorum fructuum causa, invalide contrahunt ruri, quia ut possint contrahere in utroque loco, iura requirunt aequalitatem habitationis in utroque, non quidem arithmetica, sed saltem morale, quae in nostro casu non reperitur, cum dies 154 non sint numero moraliter aequales cum diebus 210. Lugo *loc. cit. dub. 37. Gobat loc. cit. num. 508.* La Croix *loc. cit. num. 723. Cenedo quest. 30. n. 60.* & ita firmasse Sac. Congreg. Concil. testatur Garzias de *benefic. part. 5. cap. 7. n. 11. ad 4.* Panimoll. *decis. 120. num. 31.* Gutierrez de *matrim. cap. 63. num. 7.* Navar. *consil. 7. num. 2. sub tit. de clandestina. desponsat. in novis.* Menochius *consil. 318. n. 5. 16. 21. 37. et vol. 4. Sanchez de matrim. lib. 3. disp. 23. num. 12.* Riccius in *praxi tom. 1. resolut. 214. n. 2.* Barbosa de *potest. Episcop. allegat. 32. num. 66. et de officio. Parochi part. 2. cap. 21. num. 37.* Bonacin. *loc. cit. num. 3.* Diana *resol. moral. part. 3. tract. 4. de Sacram. resolut. 231.* & alii passim cum Rota *decis. 656. part. 1. divers. & coram Seraphin. dec. 615.**

Ad valorem matrimonii ultra presentiam Parochi, ad delegati ab eo, vel ab Ordinario requiruntur, &

96 dum inter ipsas matrimonium; (1) at si quaedam ex personis contrahere illud volentibus, ex supra dictis fuerit, ibique propter temporales, & accidentales militum stationes commoretur: & altera, loci parochi subdita repertiatur, perneceesse simultaneum utriusque praerquirunt assensus. (2)

(1) *Brev. Sanctit. D. Clement. XIII. 17. Aug. 1768. num. 21.* Querere asimismo, que los Presbyteros, que el mismo Capellan Mayor tuviere por conveniente destinar para administrar los Sacramentos, aunque sean parroquiales, á los soldados y otras qualesquiera personas de dichos exercitos, puedan usar de estas facultades en todo y por todo, segun la forma y tenor de las anteriormente expresadas segundas letras nuestras, expedidas el dia catorce de Marzo de mil setecientos sesenta y quatro, y solamente para con las personas contenidas y expresadas en dichas letras nuestras; y demas de esto mandamos, que luego que dichos Presbyteros, á quienes el Capellan mayor hubiere subdelegado, llegaren á las temporales, y accidentales estancias de estos dichos soldados y exercitos, deban exhibir á los parrocos de los lugares las letras

sufficiunt duo testes; *communis*, textu expresso in Conc. Trid. *sess. 24. de reform. matrim. cap. 1.* Ad valorem matrimonii sufficiunt quicumque testes rationis capaces, & ea, quae de iure naturae requiruntur, habentes. Sic sufficiunt etiam impuberes, consanguinei, domestici, religiosi, foeminae, excommunicati, infames, infideles, haeretici, & alii etiam de iure positivo ad testimonium ferendum inhabiles. Concilium enim Trid. *loc. cit.* duos vel tres testes simpliciter, & sine ullius peculiaris qualitatis mentione ad valorem matrimonii requirit, adeoque *Sec. communis* cum Barbosa *de officio. & potest. Episcop. allegat. 32. n. 138.* Sanchez *lib. 3. disp. 42. n. 5.* Layman *lib. 5. tract. 10. punct. 2. c. 4. n. 6.* Reiffenst. *l. c. n. 103.*

Ad valorem matrimonii non sufficit praesentia physica, & corporea Parochi, & testium, sed requiritur eorum praesentia moralis, rationalis, & humana, ita ut intelligant sponso de praesenti contrahere matrimonium; *communis* argum. Concil. Trid. *cit. sess. 24. cap. 1. ibi: Eorum mutuo consensu intellecto;* & sic expresse declarasse Sacram. Congreg. Concil. refert Rebellenus *part. 2. lib. 2. quest. 8. num. 4. & 7. & post lib. 4. per haec verba formalia: "Quartum dubium si Sacerdos adfuit, nihil tamen eorum, quae agebantur, vidit, neque audivit; utrum tale matrimonium validum esset sic contractum, vel potius tamquam sine Sacerdote nullius sit ponderis?" Respondit Sac. Congreg. non valere, si Sacerdos non intellexit.*

99 Praesentia Parochi, & testium ad validitatem matrimonii debet esse simultanea, nec sufficit successiva. Debent enim ita esse praesentes, ut de uno, eodemque contractu matrimonii testari valeant, quod facere nequeunt, nisi simul praesentes existant; *communis* arg. Concil. Trident. *loc. cit.* ubi expresse videtur requirere simultaneam eorum praesentiam per illam copulativam dictionem: *Et praesente Parocho, & testibus.* Praesentia Parochi, & testium sufficit ad valorem matrimonii, quamvis ob aliam causam sint vocati, dolose, & fraudulenter illuc adducti, inviti, & coacti, etiam cum protestatione, & contradictione ibidem existant, dummodo tamen ad illum actum adhibeantur, & intelligant, seu percipiant contrahentium consensum; sic pluries declarasse Sac. Congreg. Concil. refert Sanchez *lib. 3. disp. 39. n. 9. & signatur die 29. Augusti. 1591. part. 3. num. 750.* his verbis: "Sac. Congr. Concil. censuit matrimonium coram Parocho, & testibus contractum, nisi aliud obstat, validum esse, quamvis Parochus invitus interfuerit, & alia de causa, quamquam, ut matrimonio interesset, á contrahentibus accesserit fuerit;" & consimiliter 19. Decem. 1648. l. 18. *decr. pag. 563.* & alios apud Pontium *lib. 5. cap. 21. num. 5.* & apud Farinacium *vol. 4. pag. 267.* & apud Reiffenst. *loc. cit. num. 108.* his verbis: "Dummodo Parochus sit praesens, & intelligat id, quod agitur, licet dissentiat, & contradicat, adhibitus ve-

100 dum inter ipsas matrimonium; (1) at si quaedam ex personis contrahere illud volentibus, ex supra dictis fuerit, ibique propter temporales, & accidentales militum stationes commoretur: & altera, loci parochi subdita repertiatur, perneceesse simultaneum utriusque praerquirunt assensus. (2)

testimoniales, así sobre su sacerdocio, como sobre su diputacion y facultades, que los estan concedidas en fuerza de las presentes para exercer el tal cargo, vistas las quales, no les impidan que celebren misa en sus iglesias; y en fuerza de dichas facultades puedan administrar los sacramentos, aunque sean parroquiales.

(2) *Id. num. 22.* Y si acontece que se contrayga matrimonio entre personas, una de las quales sea militar, ó pertenezca á dichos exercitos, y resida allí con motivo de las sobredichas estancias, y la otra sea subdita del parroco del lugar, en tal caso, ni el sin dicho presbytero, ni éste sin el parroco, asista á la celebracion del tal matrimonio, ú de la bendicion; sino ambos junta é igualmente, reciban y dividan entre sí los emolumentos de la estola, si se acostumbran percibir algunos licitamente.

100 pro Parocho intelligitur, etiam ex alia causa vocatus esset, dummodo sit adhibitus ad illum effectum." Et sic tenet communis Doctorum, quia Tridentinum *loc. cit.* plus non requirit, quam ut matrimonium contrahatur praesente Parocho, & duobus, aut tribus testibus, quod revera fit, etiam ipsi dolo inducunt, aut coacti, & inviti, seu dissentientes, & contradicentes sint praesentes; *arg. leg. coram 209. ff. de verb. sig.* ubi clare habetur, quod coram aliquo fieri dicitur, etiam si eo invito fiat, ibi: *Scire autem, non etiam velle, is debet.* Vide sup. n. 80.

101 Praesentia Parochi, & testium an sufficiat ad valorem matrimonii, etiam ipsi nihil eorum, quae agebantur, viderint, & intellexerint, si affectatum non intelligere, obturando aures suas, ne audirent? Ut pro valore declarasse Sac. Congreg. Concil. refert Fagnan. *lib. 1. decr. cap. Quoniam de constitutionibus num. 25. & lib. 5. cap. Quasitum est, de penitent. & remissionibus n. 7.* praeclis his verbis: "Sac. Congreg. Concil. alias respondit, validum esse matrimonium contractum coram Parocho etiam invito, & per vim adhibito, quamquam nihil eorum, quae agebantur, vidit, & intellexit, si affectatum non intelligere, ut in Parocho, qui obturavit aures suas, ne audiret." Vide supra n. 69. ad 80. & concludit ut ibi.

102 Praesentia Parochi, & testium sufficit ad valorem matrimonii, etiam si fuerit accidentalis, seu casualis, & non requisita, seu contrahentes se sesterint coram ipsis transeuntibus per viam, confabulantibus in congressu, convivantibus in mensa, rem divinam Parocho ad altare faciente, ad ipsum accedente, & ab ipso recedente, & testibus inservientibus, seu assistentibus, & huiusmodi, dummodo tam Parochus, quam testes contrahentium consensum intelligant; sic declarasse Sac. Congreg. Concilii refert Salzedo *ad pract. Diaz cap. 37. dub. 5.* & Rosignol. *contract. 15. de matrim. 1. praenot. dec. 32. num. 10.* his verbis: "An si adsit Parochus, dum contrahitur matrimonium, casu non cogitantes ad id vocatum, sed aliud agens audivit & vidit inter se contrahentes matrimonium, sit validum tale matrimonium, in quo fuit praesens, non autem certiorator, neque ad id expresse vocatus, neque interponens suam auctoritatem dicto, vel facto, vel potius sit nullum, quasi assistentia auctoritativa per Concilium requiratur non nuda, vel carnalis praesentia? Sac. Congr. Concilii censuit valere, etiam si Parochus aliam ob causam adhibitus sit ad illum actum: & consimiliter fuisse saepius resolutum ab eadem Sacra Congregatione refert Ledesma *de matrim. q. 45. art. 5. in 2. dub. Gutierrez de matrim. cap. 69. num. 3.* & tenuit Rota de mente ejusdem Sacrae Congregat. coram Card. Seraphin. *decis. 1099. num. 5. & in Ultrabonens. matrim. 16. Novemb. 1622. coram Manzanedo, & part. 7. recent. decis. 124. num. 17. & 18. & part. 11. decis. 301. num. 7. et part. 4. tom. 2. decis. 431. n. 2. et 3. & Annotat. ad dictam decem. 431. á num. 13. ad 24. & sic tenet Barbosa de officio. et potest. Episcop. allegat. 32. num. 88. et de officio. et potest. Parochi part. 2. cap. 21. num. 50. et supra Concil. sess. 24. de reformat. cap. 1. num. 77. ubique plurimos alios citans; Rosignol. *loc. cit. num. 10.* Navarrus *l. 4. consil. in prima edit. tit. de sponsal. cons. 20. et in secunda tit. de claud. desp. consil. 11.* Segura *secund. p. director. judic. c. 51. n. 54.* Sanchez *l. c. disp. 41. n. 7.* Bosco *disp. 11. sect. 9. conclus. 14. num. 518.* Gobat *tract. 9. cas. 18. num. 292.* Joannes Angelus Bossius *de matrim. contractu cap. 3. num. 6. et alii innumeri apud eundem, & apud La Croix l. 6. part. 3. num. 750.* Et ratio est, quia quomodocumque Parochus, & testes sint praesentes, sive expresse rogati, sive non rogati, per talem praesentiam satisfiunt fini Concil. Trident. cum taliter praesentiam, etiam non rogati, possint, ac si data opera interessent, testificari de contracto matrimonio, & consequenter impedire, ne sic contrahentes, stante hoc, aliud contrahere possint; *arg. l. Ad fidem 11. ff. de testibus*, ibi: *Ad fidem rei gesta faciendum etiam non rogatus testis intelligitur.**

103 Alii tamen, ut Gonzalez *ad regul. 8. cancell. gloss. 48.*

num. 35. Fagnan. *l. 4. decr. cap. Quod nobis 2. de clandestina desponsat. num. 54.* Cave, Pontius *l. 5. cap. 21. num. 4.* Bonacina, Leander, & Amicus tenent ad valorem matrimonii requiri, ut Parochus, & testes formaliter sint adhibiti, id est requisiti, & rogati, & adducunt pro sua sententia duas declarationes Sacrae Congr. Concil. quas allegant Pontius *loc. cit.* Rebellenus *part. 2. l. 2. quest. 8. sect. 3. num. 51. et 73.* & alii, quorum prima sic sonat. "Parochus praesens matrimonio debet esse, ut appareat á contrahentibus adhibitum fuisse, secus si praesens casu fuisset. Secunda sic habet: An sit matrimonium, si duo contrahant per verba de praesenti proprio Parocho praesente, & nullis requisitis non omissis, cui contractui Parochus formaliter adhibitus non fuit, sed dum forsitan convivii, vel confabulationis, vel aliud tractandi causa adisset, accidit huiusmodi contractum fieri, & postea alter contrahentium velit ab huiusmodi contractu ratione huius defectus resilire? Congreg. respondit, posse, nisi alia intervenerint, quae Parochum á contrahentibus adhibendum fuisse arguant, qui diceretur adhibitus, ut supra, quamvis ex alia causa vocatus, dummodo sit adhibitus ad illum actum." Ast iste, & consimiles Sacrae Congregationis declarationes possunt, & debent conciliari cum primis adductis numero antecedenti, dicendo esse intelligendas pro quando Parochus, & testes accidentaliter, & casualiter praesentes non adverterunt, quae dicerent, & facerent contrahentes, nec potuerunt percipere, & intelligere seriam esse in tali circumstantia reciprocorum eorum consensum, prout explicant Joannes Angelus, Bossius *loc. cit. num. 7. in fine*, Rosignol. *loc. cit. num. 10.* & alii. Hinc Parochus, & testes licet solum accidentaliter, & casualiter praesentes adhuc dici possunt sufficienter ad eum actum adhibiti, ex eo quod contrahentes coram illis consensum manifestaverint, ad finem servandi ea, quae á Tridentino *l. c.* praescribuntur, dummodo contrahentium consensum intellexerint, & perceperint. Vide supra *dn. 71. ad 80.*

104 Praesentia Parochi, & testium non requiritur in locis, ubi Concil. Trident. non est promulgatum. Colligitur ex ipso Concil. *loc. cit.* ubi expresse dicitur decretum suum in aliquo loco, seu parochia non tenere, nisi ibidem fuerit promulgatum: ibi: *Decernit insuper, ut huiusmodi decretum in unaquaque parochia suum robur post triginta dies habere incipiat á die primae publicationis in eadem parochia facta enumerandos, & explicite declaravit Sac. Congr. Concil. apud Boscos part. 5. disput. 11. sect. 9. concil. 5. ibi: Sac. Congreg. censuit, ubi decretum Concil. Trident. sess. 24. cap. 1. de reformat. matrimonii non est publicatum, valere matrimonia contracta absque observatione formae á Concilio praescriptae. Matrimonium contractum sine praesentia Parochi, & testium ab incolis loci, seu provinciae, ubi fuit promulgatum, sed non receptum Tridentinum quoad disposita de matrimonio clandestino, est validum; *communis, et certa.* Item validum est matrimonium contractum sine praesentia Parochi, & testium ab eo, qui est loco promulgati, & recepti Concilii pergat ad locum, ubi promulgatum, aut receptum non est, & ibi cum incolis illius loci contrahit: secus vero est contra, si est loco non promulgati Concilii pergat ad locum, in quo est promulgatum, & ibi contrahat sine praesentia Parochi, & testium, semper enim habenda est ratio loci, ubi matrimonium per verba de praesenti contrahitur; *communissima, & sic* declarasse Sac. Congr. Concil. refert Wamesius in *consil. tom. 2. consil. 530.* Pignatell. *tom. 5. consulti. 79. num. 23.* La Croix *lib. 6. part. 3. num. 714.**

107 Si ambo sponsi est loco publicati, & recepti Concil. transferant realiter suam habitationem ad locum, ubi non est publicatum, quamvis eo solo animo, ut absque Parocho & testibus contrahant, validum est eorum matrimonium: secus vero, si illuc se transferant cum tali fini, & habitationem realiter non mutant, seu retento suo domicilio in loco publicati Concil. transeant per locum, ubi non est publicatum, & ibi contrahant: sic quoad omnes tres partes respondit Sacra Congreg. Con-